

Sygn. akt I KZP 3/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Krzysztof Cesarz

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Michał Laskowski

SSN Rafał Malarski

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Jarosław Kasiński

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Aleksandra Herzoga,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 21 czerwca 2017 r.
przejętych do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, w składzie powiększonym,
na podstawie art. 441 § 5 k.p.k., postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2017 r., sygn.
akt I KZP 3/17
apelacji wniesionych przez Prokuratora Rejonowego w K. na niekorzyść
oskarżonego oraz przez obrońcę oskarżonego P. P.
od wyroku Sądu Rejonowego w K.
z dnia 5 kwietnia 2016 r.,

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) na podstawie art. 69 § 1 i § 4 k.k. oraz art. 70 § 1 pkt 1 k.k. – w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., warunkowo zawiesza na okres 5 (pięciu) lat próby wykonanie orzeczonej wobec P. P. kary 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności,

b) na podstawie art. 73 § 1 k.k. - w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., oddaje go w okresie próby pod dozór kuratora,

c) na podstawie art. 72 § 1 pkt 5 i 6 k.k. – w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., zobowiązuje go do powstrzymania się od nadużywania alkoholu, używania innych środków odurzających oraz do poddania się leczeniu odwykowemu;

II. w pozostałym zakresie utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

III. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. B. – Kancelaria Adwokacka kwotę 1.200 zł (tysiąc dwieście złotych), w tym 23 % podatku VAT tytułem wynagrodzenia za obronę z urzędu P. P. w postępowaniu apelacyjnym przed Sądem Najwyższym, a także kwotę 1.380 zł i 50 gr. (tysiąc trzysta osiemdziesiąt złotych i pięćdziesiąt groszy) tytułem zwrotu poniesionych przez nią kosztów dojazdu do Sądu Najwyższego;

IV. zwalnia P. P. od ponoszenia opłaty za obie instancje, a koszty procesu za postępowanie odwoławcze przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 października 2008 r., P. P. został skazany na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby. Postanowieniem tego Sądu z dnia 15 września 2011 r., zarządzono wobec niego wykonanie tej kary. W trakcie postępowania wykonawczego Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 18 września 2014 r., udzielił skazanemu P. P. zezwolenia na wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. W dniu 9 listopada 2014 r. skazany oddalił się bez stosownego zezwolenia z miejsca swojego zamieszkania i nie przebywał w nim do dnia 19 listopada 2014 r.

Nie skontaktował się z kuratorem, nie odbierał również od niego telefonów. W tej sytuacji, Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 17 listopada 2014 r., uchylił zezwolenie na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

W akcie oskarżenia, który wpłynął do Sądu Rejonowego w K., Prokurator Prokuratury Rejonowej w K. oskarżył P.P. o to że w okresie od 9 listopada 2014 r. do dnia 17 listopada 2014 r. samodzielnie się uwolnił będąc pozbawionym wolności na mocy wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 października 2008 r. w sprawie o za czyn z art. 178a § 1 k.k. i odbywając przedmiotową karę w systemie dozoru elektronicznego na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 września 2014 r., tj. popełnienie przestępstwa określonego w art. 242 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy w K. wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2016 r., uniewinnił P. P. od popełnienia zarzucanego czynu.

W tej samej sprawie oskarżono P.P. także o to, że:

- w dniu 7 lutego 2014 r. w K. na ul. N., w ruchu lądowym prowadził pojazd marki BMW znajdując się pod wpływem środka odurzającego w postaci THC, będąc uprzednio skazanym za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 października 2008 r., tj. o czyn wyczerpujący znamiona występku z art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 178a § 4 k.k.

- w dniu 6 czerwca 2014 r. w K. na ul. Z., kierował w ruchu lądowym samochodem marki BMW znajdując się pod wpływem środka odurzającego w postaci 9 THC (9 tetrahydrokanabinol) o stężeniu 2,7 mg/l, przy czym czynu tego dopuścił się będąc uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 października 2008 r., za przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości kwalifikowane z art. 178a § 1 k.k. na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności orzeczoną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat, tj. o czyn wyczerpujący znamiona występku z art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 178a § 4 k.k.

Sąd Rejonowego w K. powołanym wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2016 r., uznał P.P. za winnego obu tych czynów, stanowiących występki z art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 178a § 4 k.k., i ustalając, że zostały popełnione w warunkach art. 91 § 1 k.k.,

przy zastosowaniu art. 4 § 1 k.k., wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, zaś na podstawie art. 42 § 2 k.k. w związku z art. 43 § 1 k.k. orzekł wobec niego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 10 lat.

Wyrok ten w części uniewinniającej został zaskarżony apelacją przez Prokuratora Prokuratury Rejonowej w K. na niekorzyść oskarżonego P.P.. W apelacji zarzucono obrazę prawa materialnego, to jest art. 242 § 1 k.k., poprzez dokonanie jego błędnej wykładni sprowadzającej się do stwierdzenia, że samouwolnienie się oskarżonego z wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego nie wyczerpuje ustawowych znamion przestępstwa określonego w tym przepisie. Prokurator wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K.. W uzasadnieniu oskarżyciel publiczny podniósł, iż odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest rodzajem pozbawienia wolności (choć o łagodniejszym rygorze), tym samym dokonano błędnej subsumcji stanu faktycznego sprawy, nie uznając, że oddalenie się skazanego z miejsca wykonywania kary pozbawienia wolności wypełnia znamiona występkę samouwolnienia.

Natomiast od wyroku w części skazującej apelację złożył obrońca oskarżonego P.P., zarzucając:

- rażącą niewspółmierność orzeczonej wobec P.P. bezwzględnej kary pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy;

- rażącą niewspółmierność orzeczonego wobec oskarżonego środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 10 lat. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie orzeczonej wobec P.P. kary pozbawienia wolności, wymierzenie jej z dobrodziejstwem warunkowego zawieszenia oraz skrócenie okresu, na który orzeczono środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, a z ostrożności procesowej uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Złożył również wniosek o zasądzenie kosztów obrony z urzędu P. P. w postępowaniu apelacyjnym.

W uzasadnieniu apelacji obrońca podniósł, iż Sąd Rejonowy w K. przy wymiarze kary nie powołał się na okoliczność łagodzącą, jaką jest młody wiek P.P. oraz jego kalectwo znacznie utrudniające codzienną egzystencję, jak i możliwość podjęcia pracy zarobkowej. Obrońca stwierdził, że niesłusznie w realiach przedmiotowej sprawy, Sąd I instancji nie dopatrył się szczególnie uzasadnionego wypadku, pozwalającego na zastosowanie instytucji warunkowego zawieszenia kary (art. 69 § 4 k.k.).

Rozpoznając te apelacje Sąd Okręgowy w K. powziął wątpliwości wymagające zasadniczej wykładni ustawy, które wyraził w następującym pytaniu: „czy oddalenie się skazanego z miejsca odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego może być zakwalifikowane w płaszczyźnie znamion określających czynność sprawczą przestępstwa samouwolnienia się stypizowanego w przepisie art. 242 § 1 k.k.”

Prokurator Prokuratury Krajowej w pisemnym wniosku z dnia 26 października 2016 r. wniósł o odmowę podjęcia uchwały. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że jakkolwiek zagadnienie prawne sformułowane przez Sąd Okręgowy w K. wyłoniło się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, a nadto istnieje związek pomiędzy stanem faktycznym przedmiotowej sprawy a treścią pytania prawnego, to jednak nie zostały spełnione pozostałe warunki określone w art. 441 § 1 k.p.k., niezbędne dla podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy. Prokurator podniósł, że o dopuszczalności wystąpienia z zagadnieniem prawnym w tym trybie nie decydują - co do zasady - ani praktyczna doniosłość podniesionego problemu, ani zaistniałe rozbieżności w jego rozwiązaniu występujące w doktrynie oraz orzecznictwie sądowym, lecz to, czy sąd odwoławczy powziął rzeczywiste wątpliwości co do sposobu jego rozstrzygnięcia. Tymczasem w przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy w K. nie tylko nie ma wątpliwości co do zakresu przepisu art. 242 § 1 k.k., ale samodzielnie dokonał interpretacji wskazanego zagadnienia i w sposób wyraźny opowiedział się za takim jego rozumieniem, że wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest formą stanu „pozbawienia wolności”. W konsekwencji więc bezprawne uwolnienie się skazanego od wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, w przekonaniu tego Sądu, może wypełniać ustawowe znamiona

przestępstwa samouwolnienia się określonego w art. 242 § 1 k.k. Skoro zatem Sąd Okręgowy w K., zdaniem Prokuratora Prokuratury Krajowej, nie powziął istotnych wątpliwości w omawianej kwestii, nie zostały spełnione wszystkie wymagania z art. 441 k.p.k. Nadto Prokurator Prokuratury Krajowej podniósł, że stanowisko Sądu Okręgowego w K. co do charakteru kary pozbawienia wolności odbywanej w systemie dozoru elektronicznego jest w pełni zasadne i należy je zaakceptować.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym, rozpoznając przedstawione zagadnienie, postanowieniem z dnia 19 stycznia 2017 r., sygn. akt I KZP 11/16, postanowił na podstawie art. 441 § 2 k.p.k., przedstawić rozstrzygnięcie tego zagadnienia prawnego powiększonemu składowi Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu postanowienia podkreślił, że potrzeba zasadniczej wykładni ustawy wchodzi w rachubę nie tylko dla przeciwdziałania rozbieżnościom interpretacyjnym już zaistniałym w orzecznictwie, ale także takim, jakie mogą zaistnieć, chociażby ze względu na istotne różnice poglądów doktryny, gdyż i tego rodzaju rozbieżności są niekorzystne dla prawidłowego funkcjonowania prawa w praktyce. Uznał, iż istotą przedstawionego Sądowi Najwyższemu problemu nie jest kwalifikacja prawna stanu faktycznego pod określoną normę prawną, ale zasadnicza wykładnia znamion przestępstwa samouwolnienia (art. 242 § 1 k.k.) w kontekście względnie nowego stanu prawnego, jakim jest funkcjonowanie dozoru elektronicznego jako formy wykonywania kary pozbawienia wolności. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie zwykłym, pytanie dotyczy w istocie tego, czy zwrot normatywny „uwalnia się sam będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu” powinien być interpretowany zgodnie z jego dotychczas literalnym pojmowaniem (dyrektywą języka potocznego), jako uwolnienie się z zamkniętego pomieszczenia, konwoju lub dozoru, poprzez przełamanie „więzów straży”, czy też (zgodnie z dyrektywą języka prawnego), również jako każde działanie, które stanowi bezprawne uwolnienie się z reżimu wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Podkreślił, iż dotychczasowa wykładnia przestępstwa samouwolnienia (jako wyłącznie „zerwania więzów straży”) powinna zostać zrewidowana wobec pojawienia się w stanie prawnym dozoru elektronicznego jako formy wykonywania kary pozbawienia wolności. Ta forma została pierwotnie wprowadzona ustawą z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia

wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego i istniała do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Następnie przywrócono ją ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy - Kodeks karny wykonawczy.

W pisemnym wniosku z dnia 16 marca 2017 r. Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o podjęcie następującej uchwały: „Bezprawne uchylanie się skazanego od wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 242 § 1 k.k.” W uzasadnieniu wskazał, że z uwagi na treść postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r., sygn. akt I KZP 11/16, zmodyfikował swoje stanowisko zajęte wcześniej w przedmiotowej sprawie.

Na posiedzeniu w dniu 26 kwietnia 2017 r. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie postanowił, na podstawie art. 441 § 5 k.p.k., przejąć do swojego rozpoznania sprawę w przedmiocie apelacji wniesionych od wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 5 kwietnia 2016 r., , zaś termin rozprawy apelacyjnej wyznaczył na dzień 21 czerwca 2017 r. Takie rozstrzygnięcie Sąd Najwyższy uzasadnił pojawieniem się w niniejszej sprawie problemu z zakresu prawa intertemporalnego.

Na rozprawie apelacyjnej obrońca oskarżonego P.P. wniósł o uwzględnienie swojej apelacji oraz oddalenie apelacji oskarżyciela publicznego. Natomiast Prokurator Prokuratury Krajowej poparł apelację oskarżyciela publicznego, nie dzieląc jej końcowego wniosku, zaś w odniesieniu do apelacji obrońcy oskarżonego P.P. podniósł, że nie jest ona zasadna i wniósł o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w K..

W związku ze złożonymi apelacjami Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył co następuje.

I. Oдноśnie apelacji Prokuratora Rejonowego w K..

Trafnie oskarżyciel publiczny podnosi, że w doktrynie prawa karnego wskazuje się, iż przedmiotem ochrony przestępstwa określonego w art. 242 § 1 k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w zakresie wykonywania decyzji sądu lub prawnych nakazów innych organów państwowych, które dotyczą

czasowego pozbawienia wolności. Strona przedmiotowa tego czynu polega na tym, że osoba pozbawiona wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy sama się uwalnia. Pozbawienie wolności, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje karę pozbawienia wolności (zasadniczą, zastępczą), karę aresztu wojskowego, karę aresztu za wykroczenie, tymczasowe aresztowanie, areszt ekstradycyjny.

W orzecznictwie przyjmuje się, że czynnościowe „uwolnienie” z art. 242 § 1 k.k. polega na „wydostaniu się poza obręb miejsca zamknięcia lub dozoru” (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1992 r., sygn. akt III KRN 129/92, OSNKW 1993, z 1 - 2, poz. 6).

Prokurator zauważa, że skoro Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 maja 2014 r., sygn. akt III KK 16/14, uznał że wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest warunkiem odbycia kary pozbawienia wolności w rozumieniu art. 64 § 1 k.k., to kierując się zasadą jednolitości pojęć na gruncie określonej gałęzi prawa przyjąć należy, że samouwolnienie się osoby wykonującej karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego także stanowi odbywanie tej kary, obarczone licznymi ograniczeniami w sferze wolności skazanego. Podniósł, że Sąd Rejonowy w K. w pisemnych motywach wyraził błędny pogląd prawny wskazując, że wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego nie stanowi pozbawienia wolności w rozumieniu art. 242 § 1 k.k. Mając na uwadze funkcje ochronne powołanego przepisu prawa karnego materialnego, jak również konieczność respektowania zasady jednolitości wprowadzonych przez ustawodawcę pojęć na gruncie k.k., należało, zdaniem oskarżyciela publicznego, zakwalifikować ustalone zachowanie P.P. jako wypełniające znamiona występku określonego w art. 242 § 1 k.k.

Zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że pojęcie „pozbawienie wolności” musi charakteryzować się materialnym, a więc faktycznym aspektem oraz prawnym, a zatem fakt pozbawienia wolności musi mieć swoje źródło w konkretnej podstawie faktycznej i prawnej (por. Kodeks karny. Część szczególna, tom II, pod red. A. Wąska i R. Zawłockiego, Warszawa 2010, s. 336 - 337; A. Wojtaszczyk, W. Wróbel, W. Zontek [w:] L. Gardocki [red.]: System Prawa Karnego. Przepisy przeciwko państwu i dobrom zbiorowym, tom 8,

Warszawa 2013, s. 668 - 669). Jak już wskazano wcześniej, Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego wyroku z dnia 23 września 1992 r., sygn. akt III KRN 129/92, stwierdził, że stanem „pozbawienia wolności” jest stan, w którym określona osoba znajduje się w odpowiednim miejscu zamknięcia lub pod dozorem, zaś samouwolnieniem się jest wydostanie się poza obręb zamknięcia lub spod dozoru.

Podobnie na stanowisku zbieżnym z literalną interpretacją stało jednomyślnie zarówno dotychczasowe orzecznictwo, jak i doktryna prawa także co do sposobu rozumienia znamienia czasownikowego „uwalnia się sam”. Generalnie przyjmowano, że chodzi o działanie, którym sprawca zmieniając stan obecny, odzyskuje odebraną mu swobodę. Nie musiało to być uwolnienie z „zamknięcia”, jak projektowała Komisja Kodyfikacyjna dla Prawa Karnego jeszcze w 1932 r., mogło to być również uwolnienie się podczas przewożenia, prowadzenia pod konwojem, czy z dozoru straży (por. zwłaszcza W. Makowski, Kodeks karny z 1932 r. Komentarz. Część szczególna, Warszawa 1932, s. 392; I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter: Kodeks karny z komentarzem, Warszawa 1973, s. 796 - 797; K. Wiak, [w:] A. Grześkowiak (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2016, s. 1158 - 1159; L. Peiper, Komentarz do Kodeksu karnego, Kraków 1933, s. 424; J. Jamontt, E. S. Rappaport, Kodeks karny. Część szczególna, Warszawa 1932 r., s. 151; T. Razowski [w:] J. Giezek (red.), D. Gruszecka, N. Kłaczyńska, G. Łabuda, A. Muszyńska, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, Lex/el. 2014, uwagi do art. 242, nb 7).

Przestępstwo samouwolnienia z art. 242 § 1 k.k. było więc, w jego klasycznym rozumieniu, dokonywane z chwilą wyzwolenia się spod kontroli straży („zerwanie więzów straży”), to jest spowodowania stanu, w którym strażnicy muszą podjąć pościg za sprawcą, bo utracili z nim bezpośredni kontakt.

Dozór elektroniczny pierwotnie został wprowadzony ustawą z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru i obowiązywał z modyfikacjami do dnia 30 czerwca 2015 r. Z kolei ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396), z dniem 1 lipca 2015 r. wprowadzono do Kodeksu karnego wykonawczego nowy rozdział VIIa „System dozoru elektronicznego”, zgodnie z którym do zakresu kary ograniczenia wolności

przesunięto pozbawienie wolności w trybie dozoru elektronicznego oraz inne obowiązki ograniczające konkretne wolności człowieka. W uzasadnieniu projektu ustawy podniesiono, że dozór elektroniczny rozumiany „jako zdalne kontrolowanie miejsca pobytu skazanych”, doskonale sprawdził się w praktyce i daje możliwości bardzo zindywidualizowanego określenia harmonogramu wykonywania kary oraz doboru i określenia dodatkowych obowiązków nakładanych na skazanego, co pozwala w wysokim stopniu zindywidualizować harmonogram wykonywania kary i obowiązki nakładane na skazanego. W tej sytuacji, ponieważ system dozoru elektronicznego stracił swój eksperymentalny charakter i stał się uznaną instytucją polskiego prawa karnego, nie istnieje już potrzeba orzekania tego środka na podstawie odrębnej, specyficznej ustawy (druk nr 2393 Sejmu RP VII kadencji).

W rezultacie, w wyniku tej nowelizacji system dozoru elektronicznego przestał być systemem wykonywania kary pozbawienia wolności i miał zastosowanie do kary ograniczenia wolności (art. 34 § 1a pkt 2 i § 1b k.k.) oraz we wskazanym przez ustawę zakresie do środka karnego i środka zabezpieczającego.

Ten system dozoru elektronicznego uległ jednak zmianie z dniem 15 kwietnia 2016 r., gdyż ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny i ustawy - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2016 r., poz. 428), przywrócono stosowanie systemu dozoru elektronicznego, jako formy wykonywania kary pozbawienia wolności. Jak podniesiono w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy, dokonana nowelizacja z dnia 20 lutego 2015 r. okazała się „wysoce nieefektywną w praktyce” i przyniosła drastyczny spadek orzeczeń o wykonaniu kary w systemie dozoru elektronicznego.

Podkreślenia wymaga, że wykonywanie kary pozbawienia wolności w formie dozoru elektronicznego jest pomysłem legislacyjnym przyjętym w państwach Unii Europejskiej. Autorzy analizy porównawczej podobnych rozwiązań ustawodawczych w zakresie systemu dozoru elektronicznego w Polsce oraz w Austrii i Niemczech, stwierdzają wprost - *„Dozór elektroniczny charakteryzuje się dość znaczącymi różnicami w stosunku do tradycyjnego modelu wykonywania kar. Przede wszystkim skazany nie traci kontaktu ze swoim otoczeniem i nie jest zmuszony do rezygnacji z pracy. Może korzystać ze wszystkich dotychczasowych wygód takich jak możliwość komunikacji, dostęp do mediów czy urządzeń*

sportowych. Kontakt z rodziną nie podlega żadnym ograniczeniom. Skazany może być również odwiedzany we własnym mieszkaniu przez swoich bliskich czy znajomych. Nasuwa się jednak pytanie, czy przy tak ukształtowanym dozorze elektronicznym z jego licznymi swobodami można jeszcze mówić o odbywaniu kary pozbawienia wolności. Odpowiedź będzie twierdząca, jeśli (a) dozór elektroniczny ma charakter karny, a główną dolegliwość stanowi ograniczenie wolności poruszania się skazanego, oraz (b) zostaną spełnione zadania przypisywane wykonywaniu kary pozbawienia wolności, (a) Osoba nadzorowana ma obowiązek w określonym czasie przebywać we wskazanym miejscu stałego pobytu bądź miejscu pracy. Ograniczenie wolności nie jest osiągnięte przez fizyczne bariery, tj. umieszczenie skazanego w zakładzie karnym i strażników sprawujących nad nim nadzór, lecz przez tworzenie barier w psychice skazanego, przy czym jego samokontrola zostaje wzmocniona przez elektroniczne instrumenty dozoru. Odbywanie kary we własnym, sprzyjającym środowisku rzeczywiście zmniejsza intensywność i odczuwalność obostrzeń. Nie zmienia to jednak faktu, że swoboda poruszania się skazanego jest ograniczona. Obok ograniczenia prawa do swobodnego poruszania się, które - w zależności od tego, czy i jak długo skazany ma prawo spędzać swój wolny czas poza miejscem stałego pobytu - może osiągnąć poziom pozbawienia wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz, ograniczona zostaje również swoboda planowania własnego czasu. (...) kluczowe cechy dozoru nie dają się pogodzić z naturą środka probacyjnego. Najważniejszym skutkiem dozoru elektronicznego jest ograniczenie swobody poruszania się osoby nadzorowanej. Środek ten ma charakter penalny i może osiągnąć poziom dolegliwości, który odpowiadałby pozbawieniu wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz". (G. Hochmayr, M. Małolepszy, System dozoru elektronicznego - możliwości i granice. Spojrzenie prawnoporównawcze w obliczu polskiej nowelizacji. Current problems of the penal law and criminology, pod redakcją Emila W. Pływaczewskiego. Tłumaczenie B. Jakimiec, M. Głuchowski, s. 20 i 22; <https://www.rewi.europauni.de/pl/lehrstuhl/pr/polstrafrecht/lehrstuhlinhaber/schriftenverzeichnis/System-dozoru-elektronicznego.pdf> - adres publikacji polskiej wersji).

Jak wcześniej podkreślano ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy - Kodeks karny wykonawczy, dokonano istotnej nowelizacji przepisów regulujących wykonywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Zgodnie z art. 43a § 1 k.k.w., kary, środki karne i środki zabezpieczające, których wykonanie łączy się z zastosowaniem dozoru elektronicznego, wykonywane są według przepisów rozdziału VIIa Kodeksu karnego wykonawczego. Główna zmiana wprowadzona tą nowelizacją dotyczyła przywrócenia wykonywania w tym systemie właśnie kary pozbawienia wolności oraz wycofania systemu dozoru elektronicznego jako formy wykonywania kary ograniczenia wolności. W poprzednim stanie prawnym przepis art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego definiował dozór elektroniczny jako system wykonywania kary pozbawienia wolności, polegający na kontrolowaniu zachowania skazanego przebywającego poza zakładem karnym, przy użyciu aparatury monitorującej. Nadanie nowego kształtu i zakresu instytucji dozoru elektronicznego spowodowało konieczność wprowadzenia nowej prawnej definicji systemu dozoru elektronicznego. Obecnie definicje ustawowe (legalne) pojęć „dozór elektroniczny” oraz „system dozoru elektronicznego” zawiera art. 43b § 1 i 2 k.k.w. stanowiąc, że *„dozór elektroniczny jest to kontrola zachowania skazanego przy użyciu środków technicznych”, natomiast „system dozoru elektronicznego jest to ogół metod postępowania i środków technicznych służących do wykonywania dozoru elektronicznego”.*

Ustawowe przesłanki wykonywania kary pozbawienia wolności w tym systemie określają przepisy art. 43la - 43ln k.k.w., zawarte w Oddziale 2a formującym „Warunki i tryb orzekania o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego”. Art. 43la § 1 k.k.w. stanowi, iż sąd penitencjarny może udzielić skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli zostały spełnione łącznie następujące warunki:

- wobec skazanego orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą jednego roku, a nie zachodzą warunki przewidziane w art. 64 § 2 Kodeksu karnego;
- jest to wystarczające do osiągnięcia celów kary;

- skazany posiada określone miejsce stałego pobytu;
- osoby pełnoletnie zamieszkujące wspólnie ze skazanym wyraziły zgodę, o której mowa w art. 43h § 3;
- odbywaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego nie stoją na przeszkodzie warunki techniczne, o których mowa w art. 43h § 1.

Mając na względzie powyższe zmiany normatywne w systemie prawa Sąd Najwyższy utrzymał w mocy wyrok w części w której uniewinniono P. P. od zarzutu popełnienia występku określonego w art. 242 § 1 k.k. Spowodowane to zostało zastosowaniem w realiach sprawy unormowania tzw. prawa międzyczasowego, które zawiera reguły wskazujące, jaka ustawa i z jakim skutkiem, powinna znaleźć zastosowanie w wypadkach kolizji ustaw karnych w czasie, tzw. gdy w dacie orzekania albo wykonania orzeczenia obowiązuje inna ustawa niż w czasie popełnienia czynu zabronionego. Art. 4 § 1 k.k. zakłada priorytet stosowania ustawy „nowej” (tj. ustawy obowiązującej w czasie orzekania) nad ustawą „dawną” (obowiązującą w czasie popełnienia przestępstwa). „Dawną” ustawę należy jednak stosować, jeśli była względniejsza dla sprawcy. Oczywiście powinno się stosować „nową” ustawę, jeżeli dekryminalizuje ona czyn zabroniony przez „dawną” ustawę.

Ustawą względniejszą dla sprawcy jest ta, która stwarza w konkretnej sprawie możliwość korzystniejszego dla jego interesów osądu, tzn. korzystniejszej oceny prawnokarnej czynu. Wiąże się z tym przyjęcie mniej surowych reguł odpowiedzialności lub zastosowanie łagodniejszych sankcji.

Przy porównaniu, z punktu widzenia względności, należy też brać pod uwagę ustawę pośrednią, jeśli obowiązywała ona między czasem popełnienia przestępstwa a datą orzekania. Artykuł 4 § 1 nakazuje bowiem stosować „ustawę obowiązującą poprzednio, gdy jest względniejsza dla sprawcy”. Nie jest zatem wykluczone wystąpienie dwóch lub więcej ustaw pośrednich.

W doktrynie i orzecznictwie utrwalił się pogląd, że przy ocenie kwestii względności ustawy karnej należy brać pod uwagę wszystkie instytucje karnoprawne ustawy „dawnej” i „nowej”, a nie tylko samo zagrożenie karami. Trzeba zatem uwzględnić unormowania w obu ustawach karnych dotyczące np. wieku stanowiącego granicę odpowiedzialności karnej, dyrektyw wymiaru kary, warunków odstąpienia od wymierzenia kary, podstaw i zasad stosowania instytucji

nawiązki, warunkowego umorzenia postępowania karnego, warunkowego zawieszenia wykonania kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia, przedawnienia, powrotu do przestępstwa, zatarcia skazania. Reguła ta odnosi się też do ustawy względniejszej, która obowiązywała chociażby krótko między datą popełnienia czynu a datą orzekania. Przez ten czas zatem należy rozumieć cały stan prawny obowiązujący między popełnieniem czynu a wyrokowaniem (W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 494, a także postanowienie SN z 25 lutego 1971 r., VI KZP 18/70, OSNPG 1971, nr 5, poz. 77; uchwała SN z 12 marca 1996 r., I KZP 2/96, OSNKW 1996, z. 3 - 4, poz. 16; wyrok SA w Katowicach z 23 grudnia 1998 r., II AKa 228/98, OSA 1999, z. 4, poz. 26; postanowienie SN z 3 grudnia 2001 r., V KKN 67/01, OSNKW 2002, z. 5 - 6, poz. 36, wyroki SN: z 13 kwietnia 2011 r., IV KK 63/11, Prok. i Pr. - wkł. 2011, nr 10, poz. 1; z 13 kwietnia 2011 r., IV KK 39/11, Prok. i Pr. - wkł. 2011, nr 9, poz. 1; z 12 kwietnia 2011 r., V KK 74/11, OSNKW 2011, z. 6, poz. 54).

W realiach sprawy poza sporem jest, że inny co do istoty stan prawny obowiązywał w momencie nieprawomocnego uniewinnienia 5 kwietnia 2016 r., albowiem ustawa przywracająca karę pozbawienia wolności wykonywaną w formie dozoru elektronicznego weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. Działanie ustawy względniejszej dotyczy w tym wypadku przepisu, który jest przedmiotem stosowania. W niniejszej sprawie jest to art. 242 § 1 k.k. Od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. obowiązywał stan prawny, w którym dozór elektroniczny nie był traktowany jako forma wykonywania kary pozbawienia wolności. Zmiana stanu prawnego do jakiego doszło z dniem 15 kwietnia 2016 r. nie może zaś skutkować niekorzystnym ustaleniem odnośnie odpowiedzialności karnej oskarżonego P. P., gdyż byłoby to sprzeczne z unormowaniem art. 4 § 1 k.k., nakazującym także uwzględnić stan prawny, jaki obowiązywał w okresie pomiędzy datą czynu a datą orzekania.

II. Oдноśnie apelacji obrońcy oskarżonego P. P.

Należy podzielić stanowisko obrońcy oskarżonego P. P., co do zmiany zaskarżonego wyroku w części dotyczącej orzeczenia o karze, poprzez orzeczenie jej z zastosowaniem instytucji warunkowego zawieszenia wykonania. U podstaw tego środka probacyjnego leży przekonanie, że nie zawsze wykonanie orzeczonej

kary bezwzględnej pozbawienia wolności jest celowe, gdyż niejednokrotnie cele kary wobec sprawcy można osiągnąć bez potrzeby osadzania go w zakładzie karnym, stawiając mu przy tym pewne warunki odnośnie jego zachowania w wyznaczonym okresie próby, oraz nakazując ich przestrzeganie. Nie budzi wątpliwości, że ten środek probacyjny ma przede wszystkim charakter indywidualnoprewencyjny.

W sytuacji sprawcy przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k., sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Ustawa nie zawiera katalogu w którym wymieniono okoliczności uznane za szczególnie uzasadnione wypadki w rozumieniu art. 69 § 4 k.k. Decyduje zatem o tym swobodna ocena sądu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono też pogląd, że dodatnia prognoza co do postępowania oskarżonego w przyszłości, tj. że będzie przestrzegał on porządku prawnego, nie może zdarzyć się wyłącznie wtedy, kiedy legitymuje się on nienagannym dotychczasowym trybem życia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1980 r., sygn. akt KW 258/80, OSNKW 1980, z. 12, poz. 91). Obrońca podnosi, że oskarżony P. P. cierpi na wrodzony niedorozwój lewej kończyny dolnej. Przeszedł kilka operacji, ostatnią w lipcu 2015 r. w NZOZ Klinika [...], która polegała na usunięciu aparatu Ilizarowego z lewej goleni. Wymaga ciągłej, systematycznej rehabilitacji. Fizyczna wada rozwojowa znacznie utrudnia mu codzienną egzystencję, oraz istotnie ogranicza możliwości zarobkowe. Jak podaje obrońca, P. P. podjął starania o rozpoczęcie leczenia odwykowego, ma też świadomość, iż powinien rozpocząć intensywną, stacjonarną terapię odwykową. Te opisane wyżej właściwości i warunki osobiste oskarżonego P. P., a także upływ ponad trzech lat od popełnienia przypisanych mu występów z art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 178 § 4 k.k., przemawiają, zdaniem Sądu Najwyższego za zastosowaniem, w realiach przedmiotowej sprawy, instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności i to pomimo istnienia, trafnie wyeksponowanych w uzasadnieniu wyroku przez Sąd Rejonowy w K., okoliczności obciążających.

Sąd Najwyższy warunkowo zawieszając na okres pięciu lat próby wykonanie orzeczonej wobec oskarżonego P. P. kary sześciu miesięcy pozbawienia wolności, oddał go na ten czas pod dozór kuratora. Na podstawie zaś art. 72 § 1 pkt 5 i 6 k.k.

– w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., zobowiązał go do powstrzymania się od nadużywania alkoholu, używania innych środków odurzających oraz do poddania się leczeniu odwykowemu. Obowiązki nałożone na oskarżonego będą elementem wzmacniającym podejmowane przez niego starania o wyzwolenie się z nałogu alkoholowego i narkomanii.

Rozstrzygnięcie odnośnie zasądzenia na rzecz adw. A. B. wynagrodzenia za obronę z urzędu oparto na art. 29 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jednolity z dnia 8 kwietnia 2015 r., Dz. U. 2015, poz. 615, ze zm.) oraz § 2 i § 17 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy udzielanej przez adwokata urzędu (Dz. U. poz. 1801).

Z kolei rozstrzygnięcie w przedmiocie zwolnienia oskarżonego od opłaty za obie instancje oraz kosztów procesu, oparto na art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz. U. z 1983 r., Nr 49, poz. 223, ze zm.) i art. 624 § 1 k.p.k.

kc